

UNIwersYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Geochemia izotopów

Sylabus zajęć

Informacje podstawowe

Kierunek studiów Geologia Specjalność Geologia stratygraficzno-poszukiwawcza Jednostka organizacyjna Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych Poziom studiów studia drugiego stopnia Forma studiów studia stacjonarne Profil studiów profil ogólnoakademicki		Cykl dydaktyczny 2023/24 Kod zajęć 07GELGSPS.24N.06831.23 Języki wykładowe polski Obligatoryjność Obowiązkowy Blok zajęciowy Przedmioty nieprzypisane
Koordynator zajęć	Danuta Michalska	
Prowadzący zajęcia	Danuta Michalska, Karina Apolinarska, Joanna Jaworska	
Okres Semestr 3	Forma zajęć / liczba godzin / forma zaliczenia - Wykład: 30, Egzamin - Laboratorium: 15, Zaliczenie z oceną	Liczba punktów ECTS 5

Cele kształcenia dla zajęć

Kod	Cel
C1	opanowanie podstawowych pojęć geochemii izotopów, spektrometrii mas;
C2	poznanie naturalnych izotopów, ich obiegu, pojęć frakcjonowania izotopowego;
C3	zapoznanie z przykładami zastosowania analiz izotopowych w badaniach środowiskowych;
C4	opanowanie wiedzy dotyczącej zastosowania izotopów w geochronologii;
C5	zapoznanie z możliwościami i ograniczeniami metod geochronologii;
C6	zrozumienie zasad doboru odpowiednich metod badawczych do danego problemu;
C7	opanowanie rzetelnego sposobu prezentacji wyników izotopowych i ich interpretacji.

Wymagania wstępne

podstawowa wiedza z zakresu chemii i fizyki (poziom szkoły średniej)

Efekty uczenia się dla zajęć

Kod	Efekty uczenia się dla zajęć w zakresie	Efekty uczenia się dla kierunku	Metody weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się dla zajęć
Wiedzy - Student/ka:			
W1	zna podstawowe metody badań izotopowych i potrafi interpretować wyniki w odniesieniu do danego problemu geologicznego	GEL_K2_W04, GEL_K2_W05	Kolokwium pisemne
W2	zna terminologię geochemii izotopów i geochronologii	GEL_K2_W04, GEL_K2_W05	Kolokwium pisemne
W3	zna izotopy stabilne, promieniotwórcze oraz metody badawcze.	GEL_K2_W04, GEL_K2_W05	Kolokwium pisemne
W4	zna możliwości jak i ograniczenia wybranych metod	GEL_K2_W04	Kolokwium pisemne
W5	zna zasady cytowania źródeł informacji	GEL_K2_W11, GEL_K2_W12	Kolokwium pisemne
Umiejętności - Student/ka:			
U1	potrafi dobrać metodę izotopową do posiadanego materiału	GEL_K2_U01, GEL_K2_U02, GEL_K2_U04, GEL_K2_U08	Kolokwium pisemne
U2	potrafi korzystać z literatury naukowej i poprawnie ją cytować	GEL_K2_U05, GEL_K2_U06	Kolokwium pisemne

Treści programowe dla zajęć

Lp.	Treści programowe dla zajęć	Efekty uczenia się dla zajęć	Formy zajęć

Lp.	Treści programowe dla zajęć	Efekty uczenia się dla zajęć	Formy zajęć
1.	Podstawowe pojęcia; budowa atomu; frakcjonowanie izotopowe; Spektrometria mas; spektrometry promieniowania alfa, beta i gamma; techniki pomiarowe; standardy izotopowe;	W1, W2	Wykład
2.	Obieg stabilnych izotopów tlenu i wodoru w hydrosferze i atmosferze. Procesy frakcjonowania izotopów O i H. Standardy. Metoda paleotemperatur. Praktyczne zastosowanie w badaniach osadów morskich, jeziornych; w węglanach biogenicznych i nieorganicznych. Przykłady zastosowania w badaniach rdzeni lodowych Grenlandii	W3	Wykład
3.	Obieg stabilnych izotopów węgla w atmosferze, hydrosferze i biosferze. Procesy frakcjonowania izotopów C. Standardy. Praktyczne zastosowanie stabilnych izotopów węgla w badaniach osadów morskich, jeziornych; materii organicznej, węglanach biogenicznych i nieorganicznych. Przykłady określania pochodzenia materii organicznej na podstawie $\delta^{13}C$ w materii organicznej.	W1, W2	Wykład
4.	Obieg stabilnych izotopów azotu w atmosferze i biosferze. Procesy frakcjonowania izotopów N. Standardy. Określanie pochodzenia materii organicznej oraz odtwarzania łańcuchów pokarmowych na podstawie izotopów azotu w szczątkach organicznych.	W1, W2	Wykład
5.	Procesy frakcjonowania izotopów siarki. Standardy. Izotopy siarki w procesach rozkładu materii organicznej; Przykłady kompleksowych rekonstrukcji klimatycznych z wykorzystaniem izotopów stabilnych - porównanie z wynikami uzyskanymi na drodze innych metod badawczych.	W1, W2, W4, U1	Wykład, Laboratorium
6.	Zastosowanie izotopów w geochronologii; fizyczne podstawy datowania izotopowego, rozpad promieniotwórczy, czas połowicznego rozpadu; Zakres datowania, błędy pomiarowe i przedziały ufności.	W1, W2, W4	Wykład, Laboratorium
7.	Izotopy promieniotwórcze oraz ich zastosowanie w geochronologii. Podstawy metod, techniki pomiarowe, wielkość próbek, interpretacja wyników, ograniczenia metody. Zastosowanie chronologiczne, reprezentatywne przykłady. Wybrane metody np. Rb-Sr, K-Ar, Pb-210, C-14.	W1, W3, W4, W5, U1, U2	Wykład, Laboratorium
8.	Metody pośrednie - TL, OSL, EPR. Podstawy metod. Datowanie luminescencyjne w geologii i archeologii. Podstawy teoretyczne zjawiska EPR. Elektronowy rezonans paramagnetyczny i datowanie. Możliwości i ograniczenia metod; laboratoria. Przygotowanie próbek, techniki pomiarowe. Przykłady zastosowania.	W4, W5, U1, U2	Wykład, Laboratorium

Informacje dodatkowe

Forma zajęć	Metody i formy prowadzenia zajęć
Wykład	Wykład z prezentacją multimedialną wybranych zagadnień

Forma zajęć	Metody i formy prowadzenia zajęć
Laboratorium	Metoda ćwiczeniowa

Forma zajęć	Warunki zaliczenia zajęć
Wykład	Ocena końcowa wystawiana na podstawie kolokwium (100%). Skala ocen: 1. bardzo dobry (bdb; 5,0) – od 90% punktów, 2. dobry plus (db plus; 4,5) – od 80% punktów, 3. dobry (db; 4,0) – od 70% punktów, 4. dostateczny plus (dst plus; 3,5) – od 60% punktów, 5. dostateczny (dst; 3,0) – od 50% punktów, 6. niedostateczny (ndst; 2,0) – poniżej 50% punktów.
Laboratorium	Ocena końcowa wystawiana na podstawie kolokwium (100%). Skala ocen: 1. bardzo dobry (bdb; 5,0) – od 90% punktów, 2. dobry plus (db plus; 4,5) – od 80% punktów, 3. dobry (db; 4,0) – od 70% punktów, 4. dostateczny plus (dst plus; 3,5) – od 60% punktów, 5. dostateczny (dst; 3,0) – od 50% punktów, 6. niedostateczny (ndst; 2,0) – poniżej 50% punktów.

Literatura

Obowiązkowa

1. Allegre C.J., 2008. Isotope Geology. Cambridge University Press
2. Geyh M. A., Schleicher H. 1990. Absolute Age Determination, Springer, Berlin.
3. Hoefs J. 2004. Stable Isotope Geochemistry, Springer, Berlin.

Dodatkowa

1. Beck, J. W., Richards, D. A., Edwards, R. L., Silverman, B. W., Smart, P. L., Donahue, D. J., Hererra-Osterheld, S., Burr, G. S., Calsoyas, L., Jull, A. J. T. and Biddulph, D. (2001). Extremely large variations of atmospheric ^{14}C concentration during the last glacial period. Science 292, 2453-8.
2. Bronk Ramsey C. 1995. Radiocarbon Calibration and Analysis of Stratigraphy: The OxCal Program Radiocarbon 37(2) 425-430.
3. Dickin, Alan P., 2005. Radiogenic Isotope Geology (2nd edition). Cambridge.
4. Faure G., 1989: Principles of Isotope Geology. John Wiley and Sons. New York
5. Goslar T., 1996: Naturalne zmiany atmosferycznej koncentracji radiowęglu w okresie szybkich zmian klimatu na przełomie Vistulianu i Holocenu. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej., Seria:Mat-Fiz., Z. 81, Geochronometria 15: 75-81.
6. Murray A.S., Roberts R.G., 1997. Determining the burial time of single grains of quartz using optically simulated luminescence. Earth and Planetary Science Letters, 152, s.163-180.
7. Pazdur A., Bluszcz A., Stankowski W., Starkel L., 1999: Geochronologia górnego czwartorzędu Polski, w świetle datowania radiowęglowego i luminescencyjnego. WIND J. Wojewoda-Wrocław.
8. Polański A. 1961. Geochemia izotopów. Wyd. Geol. Warszawa.
9. Rollinson Hugh R. 1993. Using geochemical data: evaluation, presentation, Interpretation. Longman Group UK.
10. Walker M., 2005. Quaternary Dating Methods. Wiley.
11. White M.W., 1997. Geochemistry.

Nakład pracy studenta i punkty ECTS

Rodzaje zajęć studenta	Średnia liczba godzin* przeznaczonych na zrealizowane rodzaje zajęć

Wykład	30
Laboratorium	15
Czytanie wskazanej literatury	30
Przygotowanie do zaliczenia	45
Przygotowanie do zajęć	15
Łączny nakład pracy studenta	Liczba godzin 135
Liczba punktów ECTS	ECTS 5

* godzina (lekcyjna) oznacza 45 minut

Efekty uczenia się dla kierunku

Kod	Treść
GEL_K2_U01	Absolwent/ka potrafi stosować zaawansowane techniki i procedury pomiarowe oraz narzędzia badawcze z zakresu wybranej specjalności geologii
GEL_K2_U02	Absolwent/ka potrafi wykorzystywać fachowe, właściwe dla wybranej specjalności geologii, oprogramowanie geologiczne do obróbki i analizy posiadanego zbioru danych geologicznych
GEL_K2_U04	Absolwent/ka potrafi zaplanować badania, które weryfikowałyby postawione hipotezy badawcze oraz jest świadomy ograniczeń ich weryfikacji na danym etapie badań
GEL_K2_U05	Absolwent/ka potrafi biegle wykorzystywać literaturę naukową w języku polskim, z zakresu geologii oraz studiowanej specjalności, czyta ze zrozumieniem skomplikowane teksty naukowe, zna zasady cytowania wykorzystywanych źródeł informacji
GEL_K2_U06	Absolwent/ka potrafi posługiwać się językiem angielskim na poziomie wyższym średniozaawansowanym (B2+), stosować fachowe geologiczne słownictwo anglojęzyczne i ze zrozumieniem czytać naukowe teksty geologiczne
GEL_K2_U08	Absolwent/ka potrafi dostosować metodę badawczą do posiadanego materiału geologicznego, celu i czasu badań
GEL_K2_W04	Absolwent/ka zna i rozumie zagadnienia z zakresu nauk ścisłych i przyrodniczych, związanych z wybranymi specjalnościami geologii
GEL_K2_W05	Absolwent/ka zna i rozumie fachową terminologię geologiczną w wybranych specjalnościach geologii
GEL_K2_W11	Absolwent/ka zna i rozumie zasady udostępniania informacji geologicznej i materiałów kartograficznych oraz rozumie podstawowe pojęcia z zakresu ochrony własności przemysłowej i prawa autorskiego
GEL_K2_W12	Absolwent/ka zna i rozumie w pogłębionym stopniu zagadnienia w zakresie planowania badań z wykorzystaniem technik i narzędzi badawczych stosowanych w wybranych specjalnościach geologii oraz zna sposoby pozyskiwania i rozliczania funduszy na te badania